

Klassiek in films

Ode an die Freude van Beethoven in *Die Hard*

ALLE MENSEN WORDEN BROEDERS, BEHALVE JOHN MCCLANE EN HANS GRUBER

Menig filmliefhebber vindt Die Hard (1988) de beste actiefilm ooit. Het succes is met name te danken aan het toenmalige charisma van Bruce Willis en zijn grappige oneliners. Terwijl de halve politiemacht van Los Angeles probeert af te rekenen met een groep Duitse criminelen, klaart Willis' personage John McClane in zijn eentje de klus.

Tekst: COR OLIEMEULEN

HET VERHAAL

Politieagent John McClane (Bruce Willis) is laat voor een kerstborrel in het kantoorgebouw Nakatomi Plaza (in werkelijkheid het hoofdgebouw van filmproducent 20th Century Fox), waar zijn vrouw Holly werkt. Op zijn weg naar boven worden de feestgangers gegijzeld door een groep Duitse misdadigers onder leiding van Hans Gruber (Alan Rickman). Zij hebben hun zinnen gezet op een kluis met vele miljoenen dollars. De Japanse directeur weigert elke medewerking, waarna Gruber hem rücksichtslos door het hoofd schiet. Zowel binnen als buiten, waar politie en FBI ruziemaken over de juiste aanpak, neemt de paniek toe. Aan McClane de schone taak om de criminelen één voor één uit te schakelen, ondertussen zijn goede humeur te bewaren, Holly te bevrijden en uiteindelijk met Gruber af te rekenen. *Die Hard* van John McTiernan zette de toon voor een nieuwe stijl van vlotte actiefilms met voorspelbare scenario's en kreeg zelf drie beduidend minder sterke vervolgen. Maar Willis was toen al een iconische actieheld.

DE SCÈNE

Nadat agenten van de FBI hebben gesommeerd om vanaf buiten de elektriciteit van het Nakatomi-gebouw af te sluiten, wordt binnen de noodverlichting geactiveerd en gaat even later, na urenlang boren, dan eindelijk de kluis open. Achter het geluid van dikke metalen deuren en alarmbellen stijgen de klanken van *Ode an die Freude* op. Aan de grond genageld en bijna met open mond staren Gruber, zijn rechterhand Theo en een van de laatst overgebleven dieven naar de kluisruimte, die zich vult met blauw en rood licht. Gruber wordt van onderaf gefilmd en naast zijn hoofd verschijnt een felle spot met wit licht, alsof goddelijke zonnestralen op hem neerdalen. Theo lacht zijn tanden bloot en dankt de voorzienigheid: "*Merry Christmas.*" Een kort buitenshot van de politiemacht. "Ze zullen nu wel in hun broek pissen", zegt een FBI-agent grijnzend. Niets is minder waar. Terwijl het orkest vol inzet, betreden de dieven ongehinderd de kluis, op zoek naar de buit waarvoor ze zijn gekomen.

DE MUZIEK

Hoe charmant (of tenenkrommend) kan het zijn wanneer Nederlandse sporters op het punt staan een interland te gaan spelen of een gouden medaille omgehangen krijgen. Op zo'n moment mogen ze het *Wilhelmus* zingen. Dat lied gaat over iemand "van Duitsen bloed", een of andere "Prinse van Oranje" en een "Koning van Hispanje", die je ook nog allemaal en altijd hebt geëerd. Geen hond weet vervolgens waarom hij "onverveerd" is en welk gevoel daarbij hoort. Hoe anders geldt dat voor *Ode an die Freude* ('Ode aan de vreugde'). De tekst van dat lied klinkt mogelijk nog cryptischer dan het *Wilhelmus*, maar de strofe "*Alle Menschen werden Brüder*" ('Alle mensen worden broeders') kent en snapt iedereen.

De Duitser Friedrich Schiller schreef het oorspronkelijke gedicht in 1785 en zijn landgenoot Ludwig van Beethoven componeerde in 1823 de melodie voor de koorfinale van zijn *Symfonie nr. 9*. Het is waarschijnlijk de makkelijk in het gehoor liggende melodie die de Europese Unie in 1985 deed besluiten om het stuk te bombarderen tot officieel Europees volkslied, nadat dirigent Herbert von Karajan al in 1972 drie arrangementen voor piano, harmonieorkest en symfonieorkest had geschreven. Sinds die tijd zijn de woorden ondergeschikt en staat de universele taal van de muziek voor de idealen van vrijheid, vrede en solidariteit, die de meeste Europeanen zo vurig nastreven.

Populaire deuntjes doen het goed in populaire media. Zo was *Ode an die Freude* te horen in televisieprogramma's, videogames, animatieseries en als opkomstmuziek van een professioneel worstelaar in de jaren negentig. Het lied werd ook gretig ingezet

voor het maken van statements. Demonstranten in Chili zongen het tijdens de dictatuur van Pinochet, Chinese studenten lieten het door de speakers schallen over het Plein van de Hemelse Vrede, om hun protest tegen de overheid kracht bij te zetten, en een groot orkest met koor onder leiding van Leonard Bernstein bracht het ten gehore op de eerste kerstdag na de val van de Berlijnse Muur, waarbij het woordje "*Freude*" werd vervangen door "*Freiheit*". Ook het medium film ontsnapte uiteraard niet aan het gebruik van Beethovens muziekstuk. Diens *Symfonie nr. 9* fungeert zelfs als leidmotief in Stanley Kubricks controversiële *A Clockwork Orange* (1971), omdat hoofdpersoon Alex tijdens het beluisteren ervan zo heerlijk kan fantaseren over rampen, martelingen, verkrachtingen en moorden. In *Die Hard* roept de melodie van *Ode an die Freude* direct een sfeer van blijdschap op, alsof de kijker het (kortstondige) geluk met de kluisrovers kan delen.

Beethoven componeerde de muziek tijdens de verlichting, een tijd van grote verandering in Europa, toen mensen kritisch gingen nadenken over traditionele verhoudingen en mondiger werden. De componist liet zich inspireren door idealen van vrijheid, die al tijdens de Franse Revolutie waren te zien. Ook zijn *Symfonie nr. 9* gaat over vrijheid, gelijkheid en broederschap. Het werk werd voor het eerst uitgevoerd op 7 mei 1824 in Wenen. Beethoven was toen al doof, maar toch stond hij erop zijn laatste symfonie zelf te dirigeren. Het verhaal gaat dat de componist niet doorhad dat het stuk was afgelopen, totdat een van de vier solisten hem aan zijn mouw trok. Het publiek was zó door het dolle heen dat de politie uiteindelijk veel moeite had om het gebouw te ontruimen. John McClane had dat varkentje gemakkelijk in zijn eentje gewassen. «

